

Raoul Walsh

Martí Martorell

Raoul Walsh

Amb motiu del cicle que el Centre de Cultura de "Sa Nostra" dedica, a partir del mes de novembre, al director Raoul Walsh, vaig rebre l'encàrrec de fer un escrit sobre la filmografia d'un dels creadors del cinema clàssic americà que m'agraden més i que, sobretot, m'ha fet estimar el cinema d'una manera especial. No debades, farà aviat vuit anys (entre el gener i abril del 2001) que li vaig dedicar una sèrie de quatre articles, que revisats i resumits, constitueixen el fonament de les pàgines següents.

Segurament la passió per la narració visual que tan bé dominava Raoul Walsh rau en el fet que va viure des del principi la creació de Hollywood, la qual cosa li va permetre agafar un bagatge important i especialment, segons les seves paraules pròpies,¹ tenir el millor mestre de cinema possible: David Wark Griffith.

Entre la primera pel·lícula i la darrera que va dirigir hi ha cinquanta anys (1914-1964). Són cinc dècades d'evolució contínua que comencen durant l'època del cinema mut i que suposen tretze curtmetratges i trenta-nou pel·lícules mudes i quaranta-cinc pel·lícules sonores, és a dir un total de vuitanta-quatre pel·lícules, sense comptar-ne els curtmetratges.

De les pel·lícules de l'època muda que s'estrenaren aquí, cal remarcar-ne les següents: *Carmen* (1915); *The Thief of Baghdad* (*El ladrón de Bagdad*, 1924); *What Price Glory?* (*El precio de la gloria*, 1926) i *Sadie Thompson* (*La frágil voluntad*, 1928).

Quant a les pel·lícules sonores, la distribució espanyola va ser més bona. Per ordre cronològic, se'n poden destacar: *In Old Arizona* (*En el viejo Arizona*, 1929); *The Big Trail* (*La gran jornada*, 1930); *Me and My Gal* (*Mi chica y yo*, 1932); *Under Pressure* (*Bajo presión*, 1935); *Artists and Models* (*Cómicos en París*, 1937); *The Roaring Twenties* (*Els turbulents anys vint*, 1939); *They Drive by Night* (*La passió cega*, 1940); *The Dark Command* (*Mando siniestro*, 1940); *They Died with Their Boots On* (*Van morir amb les botes posades*, 1941); *High Sierra* (*L'últim refugi*, 1941); *Gentleman Jim* (1942); *Objective, Burma!* (*Objectiu Birmània*, 1945); *Salty O'Rourke* (*Fuera de la ley*, 1945); *Pursued* (*Su única salida*, 1947); *Colorado Territory* (*Juntos hasta la muerte*, 1949); *White Head* (*Al roig viu*, 1949); *Captain Horatio Hornblower* (*El capità Horatio Hornblower*, 1950); *Distant Drums* (*Tambores lejanos*, 1951); *Along the Great Divide* (*Camí de la forca*, 1951); *The World in His Arms* (*El món a les seves mans*, 1952); *The Lawless Breed* (*Historia de*

un condenado, 1952); *Sea Devils* (Els diables del mar, 1952); *Gun Fury* (Febre de venjança, 1953); *Saskatchewan/O'Rourke of the Royal Mounted* (Rebelión en el fuerte, 1954); *The Tall Men* (Els implacables, 1955); *Battle Cry* (Més enllà de les llàgrimes, 1955); *The King and Four Queens* (Un rei per a quatre reines, 1956); *Band of Angels* (L'esclava lliure, 1957); *The Sheriff of Fractured Jaw* (La rubia y el sheriff, 1958) i *A Distant Trumpet* (Una trompeta llunyana, 1964), pel·lícula que finalment va suposar deixar l'allunyament de la direcció de pel·lícules.

De tota la mostra de pel·lícules tot just dites al paràgraf anterior, és fàcilment deduïble que Walsh era un director infatigable, format quan el procés per enregistrar una pel·lícula només era qüestió de dies i, per tant, la durada curta que tenien les pel·lícules obligava a fer-ne una darrera l'altra, sense gaire temps de descans.

Raoul Walsh va néixer el 1887 i va morir el 1980, setze anys després de dirigir la seva darrera pel·lícula, i no per voluntat pròpia, sinó perquè els productors no volien treballar amb un "vell", una operació econòmica que podia sortir molt cara a causa de les assegurances que s'han de pagar quan un director ja passa una certa edat...

Però cal tornar a parlar dels primers anys de Raoul Walsh, fill d'un exiliat catòlic d'Irlanda quan encara una part d'aquest país no s'havia independitzat dels anglesos i que, una vegada arribat als Estats Units, s'instal·la a Nova York i es converteix en un home molt ric gràcies a la seva bona feina

com a sastre. La infantesa de Raoul Walsh és, per tant, plàcida i feliç; no hi ha penalitats a la casa i la relació amb sos pares és molt bona. Als quinze anys, però, sa mare mor i, per fugir de la buidor que aquesta desaparició li provoca, es desperta en ell la necessitat de conèixer món, per la qual cosa s'embarca al vaixell de mercaderies d'un oncle patern. És una experiència que li permet conèixer diferents bandes del món. Comença així un període de dotze anys, que es tancarà el 1914 quan arriba a Hollywood per treballar-hi com a actor secundari.

Aquesta dotzena d'anys semblen extrets de trossos diferents de *westerns* i pel·lícules d'aventures: Raoul Walsh fa, entre d'altres coses, d'ajudant d'un metge que, més que coneixements mèdics, té facilitat de paraula i una gran capacitat psicològica perquè els pacients es trobin tranquils; fa de vaquer i travessa diferents estats amb un ramat grandios, com fan els protagonistes de *The Tall Men* (Els implacables, 1957); viatja per Mèxic... és a dir, va poder viure els darrers anys d'un món que reflectirà en moltes de les seves pel·lícules: la conquesta de l'oest, les caravanes, les incomoditats que suposa haver de fer de cowboy, les grans extensions de terra sense cap construcció humana a la vista, l'alegria de saber que s'ha aconseguit acabar la feina, etc. Però l'any 1911 comença a fer d'actor teatral i participa amb èxit a diferents obres, les quals fins i tot arriba a representar a la seva terra d'origen, Nova York. Però el seu futur professional es trobarà a la costa oest dels Estats Units: Hollywood, que a penes llavors eren terres de pagès amb quatre

White Heat

High Sierra

mal comptats estudis cinematogràfics, té una gran demanda d'actors perquè intervinguin en les pel·lícules que faran que aquest lloc esdevingui el centre mundial de la indústria del cinema.

En poc temps Walsh entra per fer d'actor en la companyia *Biograph*, nom amb què és coneguda la productora nord-americana *American Mutoscope Company* creada el 1895 i que el 1903 esdevingué l'*American Biograph Company*, una de les firmes més importants del primitiu cinema americà i on debutà el 1908 el director David Wark Griffith, creador d'una primera "gramàtica" cinematogràfica que s'allunyava de la pràctica habitual que era el "teatre filmat".

Raoul Walsh passa a treballar, per tant, a la mateixa empresa que David W. Griffith i les primeres tasques que realitza per a ell són interpretar el paper de John Wilkes Booth, l'assassí d'Abraham Lincoln, a *The Birth of a Nation* (*El nacimiento de una nación*, 1914) i, a més a més, com que Griffith veu que està dotat especialment per a la direcció cinematogràfica, desenvolupa una tasca encara d'entitat superior: ajudant de direcció de les escenes de guerra per a aquesta mateixa pel·lícula.

Raoul Walsh afirmava, com ja he exposat abans, que treballar a les ordres de Griffith va ser per a ell la millor lliçó que havia tingut en la seva etapa de formació com a director: va aprendre a manejar grans masses de gent, va veure la manera com el muntatge cinematogràfic era una peça clau per a la construcció de la pel·lícula, etc.

Poc temps després de *The Birth of a Nation*, David W. Griffith, assabentat que Raoul Walsh coneixia Mèxic, li encarrega de dirigir, juntament amb Christy Cabanne, *The Life of General Villa* (1914), una barreja de reconstrucció històrica i escenes

documentals en què el revolucionari Pancho Villa interpreta el seu propi paper.

Comença així una vida frenètica de rodatge sense gaire descans: en l'època de les pel·lícules mudes, les càmeres no estaven perfeccionades tècnicament, per la qual cosa molts dels enregistraments s'havien de fer de dia i en exteriors reals on passava l'acció, fet que suposa haver de viatjar molt per una gran part dels Estats Units, primer per fer la recerca de localitzacions i, segon, per rodar-hi. També una dada que normalment és ignorada és que els estudis són a Hollywood, però els centres financers que decideixen quina pel·lícula es faran i quines no són a la costa est, a Wall Street, per tant, un director que havia de defensar, o ha de defensar encara ara, la futura realització d'una pel·lícula, calia que viatjés a Nova York sovint. En un temps en què l'aviació no era més que un entreteniment de quatre aventurers i visionaris, els viatges de costa a costa es feien en tren durant més de cinc dies per a cada trajecte, una setmana i mitja d'anada i tornada per ventura per no-res...

El pas del cinema mut al cinema sonor va suposar una prova insuperable per a molts dels directors que s'havien format en la primera època del cinema: la raó principal va ser no saber integrar els diàlegs i tota la resta d'informació sonora en el procés de realització de la pel·lícula. Fins i tot alguns directors miraren de reüll aquella innovació i tan sols rodaren algunes pel·lícules sonores, com és el cas de Charles Chaplin. Per contra, el prestigi que havia anat guanyant Raoul Walsh com a director durant l'època del cinema mut encara va prendre més força en començar a fer pel·lícules sonores. Una de les causes principals d'aquest prestigi és que Raoul Walsh sí que va saber què fer quant als elements

The Tall Men

sonors en les pel·lícules; és a dir, l'element sonor més evident, els diàlegs, no conta la trama, no fa evolucionar la pel·lícula, sinó que és simplement un suport més de tota l'obra; Walsh evita de totes totes fer teatre filmat, perquè són ben diferents les concepcions que de l'espai i muntatge tenen el cinema i el teatre i, per tant, els diàlegs també són utilitzats de manera diferent.

Quins són els trets que caracteritzen les pel·lícules de Raoul Walsh? Quan es veuen les pel·lícules d'aquest realitzador sembla que simplement és un director d'acció, amb molts de moviments de càmera ràpids i sense gaire temps dedicat a la introspecció psicològica dels personatges... Ara, en mirar qualsevol pel·lícula d'aquest director, es descobreix tota una concepció del món en què l'home no és res més que una jogueta en mans del destí que ja té marcat. No obstant això, tots els seus personatges no es resignen mai i sempre hi ha una rebel·lió contra el que és inevitable. "Sempre cap endavant!" és el leitmotiv, l'actitud vital que mantenen Custer a *They Died with Their Boots On*; Roy Earle a *High Sierra* i Cody Jarret a *White Heat*. Custer (Errol Flynn) sap que la lluita contra els indis és injusta, que ells tenen la raó, però l'obediència militar és la criada de la moira que fa complir el destí. Roy Earle (Humphrey Bogart) fuig cap a la muntanya perseguit per dotzenes de policies i segurament sap que no hi ha res a fer, però només mor quan baixa la guàrdia en sentir que la seva estimada és a prop d'on ell s'ha amagat. Cody Jarret (James Cagney) se suïcida quan sap que irònicament ja és a la meta que sa mare sempre li havia dit que podia assolir: el cim del món, simbolitzat ara per un dipòsit de gas inflamable envoltat per policies que espe-

ren dur-lo a la presó per després executar-lo a la cadira elèctrica.

A més, tampoc no són personatges plans, tots ells, encara que siguin delinqüents, sempre trobaran una ocasió per demostrar que són les circumstàncies el que els fan dolents, no el fet de ser com són: Roy Earle, amb fama ben merescuda de violent, s'emociona en sortir de la presó i va a un parc per sentir una altra vegada que l'herba li toca els peus o quan passa per davant de la granja on va créixer i era tan feliç. També Roy Earle és capaç de fer un acte de bona voluntat i paga una operació perquè una jove amb una cama més llarga que l'altra pugui caminar bé, simplement per amor. Cody Jarret cerca sempre estar devora sa mare perquè ella és la persona que sap tranquil·litzar-lo i, quan li fan saber que l'han morta, embogeix.

De fet, Raoul Walsh va alimentar una imatge d'ell mateix que al cap i a la fi no es corresponia gaire amb la realitat. En acabar de llegir la seva autobiografia, el lector s'ho ha passat molt bé, però se'n duu la impressió que Walsh simplement viatjava molt i que s'engatava molt més. Però darrere aquesta imatge "alegre", n'hi ha una altra que solia amagar no se sap ben bé per què: Gregory Peck contava a una entrevista que, durant el rodatge de *Captain Horatio Hornblower*, ell va entrar inesperadament dins la cambra de Walsh i que el director va fer tots els possibles perquè no veiés que llegia *Le rouge et le noir* de l'escriptor Stendhal. Per damunt de la imatge de begut i aventurer, hi ha, doncs, tota una personalitat amagada que cal rastrejar-la meticulosament per no caure en simples imprecisions falses.

Pel motiu tot just ara acabat d'exposar o perquè vistes superficialment les seves pel·lícules no són

Colorado
Territory

més que històries ben contades amb molta d'acció, Raoul Walsh durant molt de temps ha estat foragitat injustament de les llistes de grans directors de cinema, com ara John Ford o Howard Hawks.

Vull acabar aquest article amb la reproducció d'unes reflexions, tretes de les memòries ja esmentades, que feia aquest autor sobre el cinema produït a Hollywood els primers anys setanta en comparació amb la seva pròpia producció. Gairebé quaranta anys més tard aquestes paraules no han perdut gens de vigència i segur que encara en tenen molta més:

"Estic convençut que la decadència de Hollywood no està causada per la senilitat. Per contra, és una recaiguda (temporal, vull creure-ho així) en la immaduresa de l'adolescència. [...] Els inadapats per vocació pul-lulen per la indústria i no tan sols minen l'or, sinó també les muntanyes de brossa. El seu producte pestilent ha desencantat milions de clients que tornaran només quan puguin veure bones pel·lícules.

"Crec que aquests records demostren que he filmat una bona part d'assassinats, violacions i incendis. Però, quina diferència entre aquests elements i el sadisme, la sodomia i l'escatologia! Els meus bruts creguts no dubtaven mai si eren o no mascles. L'amant viril no tenia necessitat de despullar-se per demostrar que era un home, ni tan sols es treia el capell.

"[...] D'altra banda, en aquesta afirmació per ventura hi ha tot una faceta nova de l'humor que s'ha de descobrir o, més aviat, tornar a descobrir. Pels antiherois de *What Price Glory* (El precio de la gloria) i altres pel·lícules d'aquell gènere el sexe era divertit.

Fa vint-i-cinc segles, Aristòfanes va ensenyar-nos a riure'ns del sexe i els francesos varen fer de

l'amour frustrat una indústria nacional. No obstant això, els nostres neòfits contemplen amb freqüència excessiva el sexe com una cosa molt fosca.

La meua única queixa és l'infantilisme disfressat de sofisticació. És la meua esperança, fins a cert punt optimisme, que una nova generació de realitzadors cinematogràfics superarà aquesta preocupació i aprendrà l'abc de l'espectacle, que és la base d'aquest estrany producte de consum, l'art."

Filmografia com a director

Quan la pel·lícula s'ha projectat en versió catalana o castellana, se n'indica el nom entre parèntesis. Les dues fonts contrastades entre si per establir aquesta filmografia han estat:

1. Tavernier, Bertrand; Coursodon, Jean-Pierre. *50 años de cine norteamericano*. Madrid: Akal, 1997, tom 2, pàg. 1075-1088

2. *The Internet Movie Database Ltd*. Adreça electrònica: <<http://www.imdb.com>>.

Pel·lícules mudes

- 1912 *Life of Villa*.
- 1914 *The Life of General Villa*.
- 1915 *Carmen*; *The Regeneration*; *The Death Dice* i *The Fencing Master*.
- 1916 *Pillars of Society*; *Blue Blood and Red* i *The Serpent*.
- 1917 *The Conqueror*; *Betrayed*; *The Honor System*; *The Innocent Sinner*; *The Pride of New York*; *The Silent Lie* i *This is the Life*.
- 1918 *Every Mother's Son*; *On the Jump*; *I'll Say So*; *The Prussian Cur* i *The Woman and the Law*.
- 1919 *Evangeline* i *Should a Husband Forgive?*
- 1920 *From Now On*; *The Deep Purple* i *The Strongest*.
- 1921 *The Oath* i *Serenade*.
- 1922 *Kindred of the Dust*.
- 1923 *Rosita* (no acreditat) i *Lost and Found on a South Sea Island*.
- 1924 *The Thief of Bagdad* (El lladre de Bagdad).
- 1925 *The Spaniard*; *East of Suez* (La dama de oriente) i *The Wanderer* (El hijo pródigo).
- 1926 *What Price Glory* (El precio de la gloria); *The Lady of the Harem* (La dama del Harén) i *The Lucky Lady* (Amor afortunado).
- 1927 *The Loves of Carmen* (Los amores de Carmen) i *The Monkey Talks* (Habla el mono).
- 1928 *The Red Dance*; *Me, Gangster* i *Sadie Thompson* (La frágil voluntad).

Pel·lícules sonores

- 1929 *Hot for Paris* (Un marido afortunado); *In Old Arizona* (En el viejo Arizona) i *The Cock-Eyed Word* (El mundo al revés).
- 1930 *Women of All Nations* i *The Big Trail* (La gran jornada).
- 1931 *The Yellow Ticket* (El carnet amarillo) i *The Man Who Came Back*.

- 1932 *Me and My Gal* (*Mi chica y yo*) i *Wild Girl* (*El beso redentor*).
- 1933 *Going Hollywood* (*Amores en Hollywood*); *The Bowery* (*El arrabal*) i *Sailor's Luck* (*Suerte de marino*).
- 1935 *Baby Face Harrington*; *Every Night at Eight* (*A las 8 en punto*) i *Under Pressure* (*Bajo presión*).
- 1936 *Big Brown Eyes*; *Klondike Annie* i *Spend-thrift*.
- 1937 *Hitting a New High* (*La diosa de la selva*); *Artists & Models* (*Cómicos en París*); *You're in the Army Now* i *When Thief Meets Thief* (*Cuando el ladrón encuentra al ladrón*).
- 1938 *College Swing*.
- 1939 *The Roaring Twenties* (*Els turbulents anys vint*) i *St. Louis Blues*.
- 1940 *Dark Command* (*Comando siniestro*) i *They Drive by Night* (*La passió cega*).
- 1941 *They Died with Their Boots On* (*Van morir amb les botes posades*); *High Sierra* (*L'últim refugi*); *Manpower* i *The Strawberry Blonde* (*La rossa explosiva*).
- 1942 *Gentleman Jim* i *Desperate Journey* (*Un viatge temerari*).
- 1943 *Action in the North Atlantic* (no acreditat); *Background to Danger* i *Northern Pursuit*.
- 1944 *Uncertain Glory*.
- 1945 *The Horn Blows at Midnight*; *Objective, Burma!* (*Objectiu Birmània*); *Salty O'Rourke* (*Fura de la ley*) i *San Antonio* (no acreditat).
- 1946 *The Man I Love* (*El hombre que yo quiero*).
- 1947 *Cheyenne* i *Pursued* (*Su única salida*).
- 1948 *Silver River* (*Río de plata*); *Fighter Squadron* i *One Sunday Afternoon*.
- 1949 *Colorado Territory* (*Juntos hasta la muerte*) i *White Heat* (*Al roig viu*).
- 1950 *Montana* (no acreditat).
- 1951 *Distant Drums* (*Tambores lejanos*); *Captain Horatio Hornblower* (*El capità Horatio Hornblower*); *Along the Great Divide* (*Camí de la forca*) i *The Enforcer* (no acreditat).
- 1952 *Blackbeard the Pirate* (*El pirata Barbanegra*); *Glory Alley* i *The World in His Arms* (*El món a les seves mans*).
- 1953 *A Lion Is in the Streets*; *Gun Fury* (*Febre de venjança*); *The Lawless Breed* (*Historia de un condenado*) i *Sea Devils* (*Els diables del mar*).
- 1954 *Saskatchewan* (*Rebelión en el fuerte*).
- 1955 *Battle Cry* (*Més enllà de les llàgrimes*) i *The Tall Men* (*Els implacables*).
- 1956 *The Revolt of Mamie Stover* i *The King and Four Queens* (*Un rei per a quatre reines*).
- 1957 *Band of Angels* (*L'esclava lliure*).
- 1958 *The Naked and the Dead* i *The Sheriff of Fractured Jaw* (*La rubia y el sheriff*).
- 1959 *A Private's Affair* (*Negocios del corazón*).
- 1960 *Esther and the King* (*Esther i el rei*).
- 1961 *Marines, Let's Go*.
- 1964 *A Distant Trumpet* (*Una trompeta llunyana*).

(1) Tret de l'autobiografia, publicada el 1974, *Each Man in His Time*. Hi ha dues edicions en castellà, la més recent de les quals és *El cine en sus manos*, Ediciones JC, de l'any 2000.

They Died with Their Boots on